

Raision päihdetilanne

Sosiaali- ja terveystalvelujen lautakunta 24.05.2022 § 53
671/05.15.00/2022

Valmistelija: johtava asiantuntija Arja Iho, etunimi.sukunimi@raisio.fi

Laki ehkäisevästä päihdetyöstä edellyttää, että kunta huolehtii ehkäisevän päihdetyön tarpeen mukaisesta organisoinnista alueellaan ja nimeää ehkäisevän päihdetyön tehtävistä vastaavan toimielimen, jonka tehtävänä on huolehtia kunnan päihdeolojen seurannasta ja niitä koskevasta tiedotuksesta. Toimielimen tehtävänä on mm. huolehtia siitä, että päihdehaittoja ja niiden vähentämistä koskevaa tietoa tarjotaan yksityisille henkilöille ja koko väestölle, lisätä ja tukea päihdehaittoja ehkäisevien toimien osaamista kaikissa kunnan tehtävissä ja esittää ja edistää ehkäisevän päihdetyön toimia kunnan hallinnossa, erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa, sivistys-, liikunta- ja nuorisotoimessa sekä elinkeinotoimessa.

Päihteillä tarkoitetaan tässä yhteydessä alkoholia, huumeita ja huumaavassa tarkoituksessa käytettäviä lääkkeitä ja nikotiinia sisältäviä tuotteita kuten tupakkaa, nuuskaa ja sähkösavukkeita. Lisäksi saman lain perusteella käsitellään haitallisen rahapelaamisen ehkäisyä.

Päihdetilanteesta saadaan tietoa peruskoululaisten ja 2. asteen opiskelijoiden osalta joka toinen vuosi toteutettavasta kouluterveyskyselystä. Peruskoululaisten osalta tiedot ovat kattavimpia, koska kyselyyn vastaaminen toteutetaan oppitunnin aikana. Toisen asteen opiskelijoiden vastaamisprosentti vaihtelee. Aikuisten ja ikäihmisten luotettavaa päihteidenkäytön tilastoa ei saa mistään. Tietoja poimitaan poliisin rattijuopumus- ja huumausaineiden käyttörikostilastoista, Sotkanetin kuolinsyytilastoista, alkoholinmyyntitilastoista ja nyt toteutetusta päihdetilannekyselystä.

Varsinais-Suomen kunnissa toteutettiin hyvinvointialueen valmistelun yhteydessä syyskuussa 2021 sähköinen päihdetilannekysely, joka oli suunnattu koko alueen väestölle. Tulokset saatiin sekä maakunnasta että kukin kunta sai omat tuloksensa. Raisiossa kyselyä markkinoitiin asukkaille kaupungin verkkosivuilla ja koko maakunnan asukkaita informoitiin paikallisradiossa. Raisiossa kyselyyn vastasi 168 kuntalaista mikä oli 0,7 % väestöstä. Raisio sijoittui vastausprosentissa yli maakunnan keskiarvon 0,5. Suurin ikäryhmä, joka kyselyyn vastasi, olivat 31-45-vuotiaat ja toiseksi suurin 46-60-vuotiaat.

Raisiolaisten vastaajien mukaan kunnassa käytetään liikaa alkoholia, tupakka- ja nikotiinituotteita sekä muita päihteitä. Yli puolet vastaajista on sitä mieltä, että kunnassa suhtaudutaan liian vapaasti humalajuomiseen. Vastaajat kokevat ulkona, julkisilla paikoilla tapahtuvan päihteiden käytön vähentävän viihtyisyyttä ja turvallisuutta ja lisäävän häiriökäyttäytymistä. Tupakansavulle altistumista kokee yli 60 % vastaajista. Tupakansavu häiritsee keskustassa, kauppakeskusten ja kauppojen edustalla, bussipysäkeillä ja naapuriasunnoista kulkeutuva savu oman asunnon parvekkeella ja terasseilla.

Raisiolaisia huolestuttaa erityisesti nuorten päihteiden käyttö ja päihteistä erottuivat vakavimpana huolenaiheena huumeet, huumaavat lääkkeet ja rahapelaaminen. Aikuisten on havaittu välittävän alaikäisille nuorille

alkoholia, tupakkaa ja huumeita. Vapaasti vastattavissa kysymyksissä korostettiin ehkäisevän ja matalan kynnyksen päihdehoidon kohdistamista erityisesti nuorille. Kunnassa tehtävää päihdetyötä ei tunnistettu.

Vastaajille oli epäselvää saako Raisiossa tukea tupakoinnin lopettamiseen ja rahapelaamisesta ja liiallisesta alkoholinkäytöstä luopumiseen.

Samassa yhteydessä päihdetilannekyselyn kanssa tässä käsitellään myös muita kunnan päihdetilannetta kuvaavia indikaattoreita. Viimeksi kouluterveyskysely toteutettiin 2021 keväällä ja kyselyn tulokset julkaistiin syksyllä 2021. Vastausten perusteella raisiolaisten nuorten päihteiden ja nikotiinituotteiden käyttö on vähentynyt. Nuorten parissa työskentelevien työntekijöiden kokemus poikkeaa tästä. Heidän kokemuksensa mukaan tupakkatuotteiden käyttö on lisääntynyt.

Yläkoululaisista isompi osa kuin vertailukunnissa ja –alueilla on kokeillut laittomia huumausaineita ainakin kerran.

Sotkanetin tilastoidindikaattoreiden mukaan poliisin tietoon tulleet rattijuopumukset ovat lisääntyneet ja ovat Raisiossa huomattavasti korkeammalla tasolla kuin vertailukunnissa ja –alueilla Kaarina, Lieto, Naantali, Nokia, Turku, Varsinais-Suomi ja koko maa. Poliisin tietoon tulleet huumausaineiden käyttörikokset/1000 asukasta ovat lisääntyneet ja ovat Turun, Varsinais-Suomen ja koko maan jälkeen korkeimmat. Poliisin tietoon tulleet huumausainerikokset ovat vähentyneet ja ovat Kaarinan, Liedon ja Naantalien jälkeen alimmalla tasolla.

Kouluterveyskyselyn vastausten perusteella vanhempien liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttaa aiempaa enemmän haittaa alakoululaisille, lukiolaisille ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoille. Yläkoululaisten vanhempien liiallisen alkoholinkäytön haitat ovat hieman vähentyneet, mutta ovat suuremmat kuin vertailukunnissa tai –alueilla.

Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa olevien yläkoululaisten ja ammattioppilaitoksessa opiskelevien osuus on laskenut, mutta on edelleen vertailukuntien ja -alueiden korkein. Raision lukiolaiset sijoittuvat vertailussa vähiten humalaan asti juoviin nuoriin.

Ehkäisevää päihdetyötä on kaikkien suojaavien tekijöiden vahvistaminen. Suojaavia tekijöitä ovat luottamukselliset suhteet vanhempiin, laadukkaat varhaiskasvatus- ja perusopetuksen palvelut, ehkäisevää päihdetyötä sisältävä opintosuunnitelma, riittävästi resurssoitu oppilas- ja opiskelijahuolto, kiusaamisen ja syrjinnän ehkäisy, vanhemmuuden tuki, varhainen perhesosiaalityön ja lastensuojelun tuki, nuoriso-, liikunta- ja kulttuuripalvelut, seuratoiminta ja aikuisten antama esimerkki. Suojaavat tekijät ovat samoja, jotka tukevat mielenterveyttä ja niin fyysistä kuin sosiaalistakin hyvinvointia. Aikuisille kohdennettua ehkäisevää päihdetyötä ovat päihteiden, nikotiinituotteiden ja rahapelaamisen puheeksiotto peruspalveluissa terveyskeskuksessa, sosiaalitoimen palveluissa ja ikäihmisten palveluissa sekä päihteettömän kulttuurin vahvistaminen.

Raisiossa toimii monialainen ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön työryhmä, joka on käsitellyt päihteiden käyttöä ja mielenterveyttä kuvaavia indikaattoreita sekä päihdetilannekyselyn tuloksia. Työryhmässä on myös käsitelty vuoden 2022 loppuun saakka voimassa oleva ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön suunnitelma ennen sen lopullista hyväksymistä lautakunnissa, kaupunginhallituksessa ja -valtuustossa. Suunnitelmaan sisältyy ehkäisevään päihdetyön toimenpiteitä perusopetuksessa ja peruspalveluissa sekä suojaavien tekijöiden vahvistamista. Ehkäisevän

päihde- ja mielenterveystyön suunnitelman oppilaitoksia sisältävä osio noudattaa Varsinais-Suomen oppilaitoksille suunnatun ehkäisevän päihde- ja pelikasvatuksen linjaa ja toimenpiteitä.

Thl:n Pakka-toiminta on yksi keskeisiä, valtakunnallisia ehkäisevän päihdetyön muotoja. Raisio kuuluu Pakka-verkoston, joka tarkoittaa vastuullista, paikallista alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyä. Konkreettisine toimina Raisio on mukana vähittäiskaupan, aluehallintoviraston ja poliisin kanssa tapahtuvissa tapaamisissa kaksi kertaa vuodessa. Kokouksissa keskustellaan alkoholia, tupakkatuotteita ja rahapelejä tarjoavien vähittäiskauppojen vastuusta ikärajojen valvonnassa. Keskusliikkeet vastaavat omien myyntipisteidensä henkilökunnan koulutuksesta ja koulutukseen sisältyy kaikilla vastuu ikärajavaivannasta. Pakka-toimintaan kuuluu myös ohjattujen ostokokeiden tekeminen paikallisissa kauppaliikkeissä. Raisiossa ostokokeet toteutettiin Raision lukion opiskelijoiden kanssa kaikkiin Raisiossa sijaitseviin vähittäiskauppoihin ja huoltamoille ensimmäistä kertaa vuoden 2021 joulukuussa. Ostokokeita tehneitä opiskelijoita oli 8 ja he olivat 18-vuotiaita. Ostokokeita tehtiin yhteensä 59 kappaletta. Jokaiseen myyntikohteeseen tehtiin useita ostoyrityksiä. Opiskelijat yrittivät ostaa alkoholia tai tupakkaa ilman henkilöllisyystodistusta. Ostokokeet epäonnistuivat suurimmalta osin. Opiskelijat eivät saaneet ostettua alkoholia eivätkä tupakkatuotteita ilman henkilöllisyystodistuksen esittämistä. Onnistuneita tupakka- ja alkoholiostoksia toteutui viisi ja ne jakautuivat isojen keskusliikkeiden kesken. Opiskelijat saivat keskusliikkeiltä palkkioksi elokuvalippuja toteuttamastaan valvontatyöstä.

Hyvinvointialueen aloittaessa toimintansa suurin vastuu ehkäisevästä päihdetyöstä niin kuin muustakin terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä jää kunnan vastuulle. Korjaava työ ja matalan kynnyksen palvelut siirtyvät hyvinvointialueelle, mutta hyvinvointialueen ja kunnan tulee tehdä yhteistyötä päihde-, peli- ja nikotiinihaittojen ehkäisyssä. Kuntien terveyttä ja hyvinvointia tukevien rakenteiden tulee kohdistua koko väestöön ja tavoittaa asukkaat erityisesti elämän murrosvaiheissa kuten työttömyyden, avioeron, eläkkeelle jäämisen, taloudellisten ongelmien tai leskeytymisen kohdatessa.

Esittelijä	Sosiaali- ja terveystoiminnan johtaja Juha Sandberg
Päätösehdotus	Sosiaali- ja terveystoiminnan lautakunta merkitsee Raision päihdetilanneselvityksen tiedokseen ja lähettää sen edelleen kaupunginhallitukselle tiedoksi.
Päätös	Päätösehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.